

Aan minister Bruins en staatssecretaris Paul
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16275
2500 BJ Den Haag

Datum: 18 juli 2024
Onderwerp: Reactie op het hoofdlijnenakkoord 'Hoop, lef en trots'

Geachte meneer Bruins en mevrouw Paul,

We hebben het hoofdlijnenakkoord 'Hoop, lef en trots' met interesse gelezen. We schrikken van de bezuinigingen op het onderwijs die worden aangekondigd, we maken ons zorgen over de academische vrijheid en de professionele autonomie van onderwijspersoneel en we zien aanknopingspunten om samen tot een herstelplan te komen.

Investeren in onderwijs, is investeren in de toekomst. Nederland heeft goed opgeleide mensen nodig om de uitdagingen van morgen het hoofd te bieden. Daarvoor zijn voldoende bevoegde leraren nodig in alle lagen van ons onderwijs. Zet het terugdringen van het lerarentekort daarom met stip op de agenda.

Wij hopen dat u bij het verder uitwerken van het hoofdlijnenakkoord pal zult staan voor goed onderwijs en dat u het lef hebt om de bezuinigingen terug te draaien. Het is nog niet te laat om dat te doen. Het tij kan nog worden gekeerd, zodat we trots kunnen blijven op het Nederlandse onderwijs.

We doen daarvoor graag een aantal suggesties die het gehele onderwijs betreffen en die wij noodzakelijk achten voor het beste onderwijs voor al onze leerlingen en studenten:

1. Draai de voorgenomen bezuinigingen terug

Ondanks alles wat er de afgelopen jaren op het onderwijs is afgekomen – het lerarentekort, dalende leerprestaties, werkdruk, grote klassen – blijven leraren en onderwijspersoneel zich onvermoeibaar inzetten voor goed onderwijs. Maar hoe stevig het fundament ook is, tegen deze bezuinigingen is het onderwijs niet bestand. En daarmee erodeert de hele samenleving.

- Boeken zijn bij uitstek de manier om de kloof te overbruggen en kennis te vergaren. De hogere btw op (school)boeken is daarom op zichzelf een slecht idee. Het zal scholen ook dwingen om te bezuinigen en om te snijden in het personeelsbestand.
- De bezuiniging op de functiemix Randstad vo (75 miljoen euro) leidt tot ontslagen op de desbetreffende scholen, juist op scholen waar de grootste tekorten zijn.
- Meerdere subsidies in het funderend onderwijs worden afgeschaft, ter waarde van 414 miljoen euro.
- In het hoger onderwijs zullen de voorgenomen bezuinigingen een kaalslag op wetenschap, onderzoek en onderwijs aanrichten. We constateren bezuinigingen op

de sectorplannen (structureel 215 miljoen euro), het Fonds voor Onderzoek en Wetenschap (in totaal 1,1 miljard euro) en de instroom van internationale studenten (structureel 293 miljoen euro).

- Het terugbrengen van de generieke taakstelling subsidies komt neer op een bezuiniging van in totaal 1 miljard euro. Het CPB berekende dat de helft hiervan wordt gekort op de OCW-begroting. Dat betekent een extra bezuiniging van 500 miljoen. Er komt geen enkele investering voor in de plaats.
- Tot slot zien we de voorgenomen miljardenbezuinigingen op Europese afdrachten (1,6 miljard) die waarschijnlijk niet volledig in de praktijk gebracht zullen worden. Dit zal vervolgens via een noodremafpraak worden afgewenteld op andere ministeries. We zien hier een enorme verborgen bezuiniging op onderwijs opdoemen.

Op basis van dit totale overzicht komen we tot de conclusie dat er een ongekende bezuiniging op het onderwijs aan zit te komen. De schade aan het onderwijs zal enorm zijn. We doen daarom een klemmend beroep op u om de voorgenomen bezuinigingen te heroverwegen.

2. Herstelplan funderend onderwijs en lerarentekort

Dit kabinet wil met een herstelplan de problemen in het funderend onderwijs aanpakken. Tegelijkertijd heeft het onderwijsveld opgeroepen om te komen tot een deltaplan om het leraren- en schoolleiderstekort op te lossen. Daar vinden we elkaar en dat werken we graag verder met u uit.

De AOb ziet goed onderwijs als een publieke taak, waarbij de overheid zorgdraagt voor goed onderwijs en ervoor zorgt dat leraren goed kunnen lesgeven. Daarnaast moet de positie van de docent en de beroepsgroep worden versterkt. We hebben daar met het Beroepsbeeld zelf een belangrijke aanzet toe gegeven. De bouwstenen voor beleid dat het Nederlandse onderwijs weer aan de top kan brengen, zijn er al: het Onderwijsakkoord, de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL), de basisvaardigheden en de onderwijsregio's. Wel mist de samenhang. Daarom is de herijking van de sturing noodzakelijk om het onderwijs weer op het goede spoor te krijgen.

Voor het herstelplan acht de AOb de volgende punten van groot belang:

2.1 Sturing en bekostiging

- **Langjarige structurele geormerkte bekostiging.** Dit dient te leiden tot de aanpassing van de huidige lumpsumbekostiging. Bij deze langjarige structurele bekostiging moet de overheid duidelijke kaders en randvoorwaarden stellen waarop ook gehandhaafd moet worden. De primaire arbeidsvoorwaarden van het onderwijspersoneel worden geormerkt en losgekoppeld van de lumpsum.
- **Overheid weer betrokken bij arbeidsvoorwaardenvorming.** De verantwoordelijkheid voor goed onderwijs ligt bij de overheid. Dat betekent directe betrokkenheid van de minister bij de arbeidsvoorwaardenvorming. Maak de cao-onderhandelingen voor het

funderend onderwijs tripartiet (vakbonden, werkgeversraden en ministerie). Deze landelijke cao-onderhandelingen gaan over primaire arbeidsvoorwaarden. Naast betrokkenheid vanuit het ministerie krijgt ook de Kamer zodoende beter zicht op de arbeidsvoorwaarden van leraren en kan hier beter op worden gestuurd. Tevens wenst de AOb een open en reëel cao-overleg op basis van gelijkwaardigheid te kunnen voeren. Zonder openbaarheid van de referentieruimte is dat niet mogelijk. De AOb vraagt dan ook om inzage in de referentieruimte; de werkgevers krijgen deze informatie al.

- **Een nieuwe balans in het stelsel met focus op scholen en het primaire proces.** De rol van schoolbesturen wordt meer faciliterend. Scholen worden ondersteund bij bovenschoolse zaken, zoals HR-beleid, administratie en onderwijshuisvesting. Scholen krijgen de mogelijkheid om uit een bestuur te treden. Op deze manier krijgen onderwijsregio's en bovenschoolse netwerken, zoals het netwerk dat er is rond de basisvaardigheden, een duidelijkere rol binnen het bestel, mits hun positie en doelstelling ook heel scherp wordt afgebakend. Er moet geen nieuwe, taai bestuurslaag met een eigen vernieuwingsdrang worden gecreëerd, zoals we dat nu zien.
- **Landelijke sturing op basis van deugdelijkheidseisen**, oftewel hetgeen in en rond de klas gebeurt. Op deze manier stimuleert de sturing van het stelsel het werk in de klas. Onder deugdelijkheidseisen verstaan wij onder meer: het aantal bevoegde leraren voor de klas, klassengrootte, en in het voortgezet onderwijs tevens de lestaak, lessen voor leraren en herinvoering van de advieslessentabel. Hiermee dringen we de werkdruk terug en vergroten we de autonomie van docenten. De overheid stuurt op deze thema's, waarbij het vaststellen van deze deugdelijkheidseisen in goed overleg gebeurt met de georganiseerde beroepsgroep.
- **Terughoudendheid in outputsturing** en perverse prikkels via het toezicht en het onderwijsresultatenmodel. Er ligt al een grote administratielast bij scholen, schoolleiders en docenten. We raden de voorgenomen invoering van het leerlingvolgsysteem in het vo daarom ten zeerste af. We willen hierbij ook benadrukken dat sturen op kwaliteit op zichzelf bij docenten niet ter discussie staat. Onder meer de eindexamens zijn belangrijke instrumenten om de kwaliteit van het Nederlandse onderwijssysteem te bewaken.

2.2 Positie leraren en een aantrekkelijk beroep

- **Versterk de professionele autonomie van de leraar.** Veranker wettelijk de stem van leraren en de verenigde beroepsgroep leraren in de aansturing van het onderwijs. Scherp het professioneel statuut aan en neem de beroepsstandaard (het Beroepsbeeld en de bekwaamheidseisen) weer op in de wet. Daarnaast dient de medezeggenschap, onder meer met achterbanberaad, te worden versterkt.
- **Respecteer de professionele autonomie van de leraar en de schoolleider.** In een democratische rechtsstaat is het vanzelfsprekend dat er geen politieke bemoeienis is

in de klaslokalen. Het is noodzakelijk dat leraren leerlingen kritisch leren denken en dat maatschappelijke kwesties besproken kunnen worden.

- **Geef docenten eindelijk een sterke positie in het bestel.** De verenigde beroepsgroep leraren moet weer, op zowel landelijk als regionaal en lokaal niveau, als gelijkwaardige partner structureel meepraten en -beslissen over de vorming van onderwijsbeleid en de publieke kennisinfrastructuur.
- **Versterk de georganiseerde beroepsgroep.** Om deze taken uit te voeren, moet de leraar en de georganiseerde beroepsgroep, net als bij artsen het geval is, ook voldoende tijd en middelen krijgen om dit te organiseren. Daar waar lerarenverenigingen draaien op eigen bijdrages en vrijwilligerswerk, worden werkgeversorganisaties en allerlei andere organisaties en netwerken volledig bekostigd uit publieke middelen. Daarbij worden er veel verkeerde onderwijskundige keuzes gemaakt, staat de beroepsgroep buitenspel en komt het geld niet bij de leraar terecht, maar lekt dit weg naar commerciële partijen.
- **Maak lerarenopleidingen gratis.** Er zijn genoeg leraren nodig in alle lagen van ons onderwijs. Het is essentieel om de weg naar het leraarschap zo toegankelijk mogelijk te maken. Zorg voor een uniforme lerarenopleiding met grip en regie voor de beroepsgroep. Maak lerarenopleidingen gratis voor een toegankelijker en aantrekkelijker beroep.

2.3 Goed werkgeverschap en goede arbeidsvoorwaarden

- **Neem de wet strategisch personeelsbeleid (wsp) aan en versterk goed werkgeverschap.** We zien dat met name het voortgezet onderwijs ver achterblijft in goed werkgeverschap. Denk hierbij aan het onacceptabel hoge aantal tijdelijke contracten, de werkdrukcijfers die het hoogst zijn van alle onderwijssectoren en het gebrek aan autonomie en ontwikkelperspectieven.
- **Pak de werkdruk aan en focus op lesgeven.** Met duidelijke landelijke deugdelijkheidseisen rond klassengrootte, het aantal lessen, de totale lestaak en de wsp brengen we balans terug in het Nederlandse onderwijs en wordt het mogelijk om de landelijke werkdruk terug te dringen. Door de focus op de kerntaak wordt het beroep aantrekkelijker en hebben leraren de mogelijkheid en ruimte om ook meer les te geven.
- **Zorg dat salaris geen onderwerp van gesprek wordt; maak lesgeven aantrekkelijk.** Om het lerarentekort terug te dringen, moet de overheid op alle fronten goed beleid voeren. De afgelopen dertig jaar is er qua loonontwikkeling helaas zeer wispelturig beleid gevoerd, met grote negatieve gevolgen voor het lerarentekort. Juist de afgelopen jaren zijn er forse investeringen gedaan. Ook is de loonkloof gedicht en er zijn goede cao's afgesloten. We willen toe naar een landelijk transparant loongebouw waarbij lesgeven centraal staat en scholing, professionalisering, ervaring en carrière maken in de klas belangrijke ijkpunten zijn.

3. Middelbaar Beroepsonderwijs

De vorige minister heeft hard gewerkt om het imago van het mbo te verbeteren en de positie van mbo-studenten te versterken. Wij zijn erg blij met deze ontwikkeling en hopen dat het nieuwe kabinet deze doorzet.

Onderwijsteams dragen gezamenlijk de kwaliteit van ons mbo-onderwijs, geborgd in het professioneel statuut. We hechten er waarde aan dat de professionaliteit en autonomie van deze professionals wordt erkend en gerespecteerd, dat ze voldoende ruimte krijgen om hun kennis en kunde te onderhouden en dat ze daarin gestimuleerd worden. Het leven lang leren waar de mbo-sector in de samenleving voor staat, zou ook de standaard moeten zijn voor het eigen onderwijspersoneel.

Om bovenstaande ambities van het mbo op een goede manier invulling te geven, is nodig dat er voldoende goed opgeleid onderwijspersoneel beschikbaar is en blijft. Daarvoor is nodig:

3.1 Een goed stelsel van opleiden en bevoegdheden

Veel docenten in het mbo zijn zij-instromer en mogen lesgeven na het halen van een PDG. Maar het aantal docenten dat via een PDG-traject werkt, is op dit moment onbekend. Er is geen sprake van een civiel effect.

Daarom:

- Registreer het aantal PDG-docenten en borg de kwaliteit van die trajecten.
- Er wordt gewerkt aan een registratie via DUO. Dat vinden wij een goede ontwikkeling. In de plannen van OCW wordt dit gekoppeld aan micro-credentials. Wij zien de meerwaarde van deze ontwikkeling niet.
- Voor docenten basisvaardigheden die geen bevoegdheid hebben, heeft de vorige minister besloten om een verplichte module van 30 ects in te voeren. Wij juichen dat toe en roepen u op daaraan vast te houden.

3.2 Goede arbeidsvoorwaarden

- Ook in het mbo hebben we te maken met een kwalitatief en kwantitatief lerarentekort. Voor de aantrekkelijkheid van de sector zijn concurrerende lonen en voldoende carrièreperspectief van groot belang.
- In de kwaliteitsagenda's van alle mbo-scholen worden de ambities op het gebied van de docentfuncties per instelling beschreven. Opvallend is dat de te bereiken percentages LC (vaak) pas aan het eind van de looptijd van de plannen bereikt moeten zijn en dat het percentage LD op z'n best gelijk blijft maar op veel scholen zelfs daalt. Wij zullen dit, hopelijk samen met u, blijven volgen. We hopen dat u de scholen die hun doelstellingen niet halen hierop aanspreekt.
- Zorg voor vaste contracten: in het onderwijs zou het vaste contract het uitgangspunt moeten zijn en bij wet moeten worden vastgelegd.

4. Hoger onderwijs en onderzoek

Nederland kan niet zonder wetenschap en hoger onderwijs. Onze samenleving schreeuwt om adequaat opgeleide jonge mensen om de grote vraagstukken van onze tijd aan te pakken. Zonder professionals geen energietransitie, zonder juristen geen rechtspraak, zonder historici geen toekomstvisie, zonder specialisten en verpleegkundigen geen zorg.

- Het terugdraaien van de recente investeringen in onderzoek zorgt ervoor dat Nederland nog verder gaat achterlopen bij de Europese doelstelling om 3% van het BBP te investeren in kennis en innovatie, en schaadt ons vestigingsklimaat voor internationaal talent.
- Deze schade wordt versterkt door de Wet internationalisering in balans. De regering misbruikt beleid rondom de ‘verengelsing’ van het onderwijs om de instroom van niet-Nederlandse studenten te beperken. Daarmee zet je de positie van met name niet-Nederlandse collega’s op de tocht. Dat is een stijlbreuk van het recente beleid dat hen hierheen heeft gehaald. De wet heeft zo een negatief effect op de diversiteit en de kwaliteit van ons onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Zonder internationale onderzoekers en docenten verdwijnen opleidingen en onderzoek uit Nederland: de voorbode van een ‘braindrain’.
- Daarnaast zorgt de langstudeerboete van 3000 euro per jaar er ook nog eens voor dat studenten die geen standaard studietraject kunnen volgen, extra benadeeld worden. Studeren wordt daardoor minder toegankelijk voor studenten die moeten werken om hun studie te betalen en studenten die door persoonlijke omstandigheden (zoals een beperking) studievertraging oplopen. Studeren dreigt weer voor de economische elite te worden. Dit is niet alleen onrechtvaardig en ondermijnend voor onze academische waarden, maar tevens een verkwisting van potentieel.

Zoals eerder beschreven, is investeren in onderwijs investeren in de toekomst van ons land. Wij hopen dan ook dat u bij het verder uitwerken van het hoofdlijnenakkoord pal zult staan voor goed onderwijs en dat u het lef hebt om de bezuinigingen terug te draaien. Het is nog niet te laat om dat te doen. Het tij kan nog worden gekeerd, zodat we trots kunnen blijven op het Nederlandse onderwijs.

Met vriendelijke groet,

Tamar van Gelder
Voorzitter AOb